

Kontant betaling til en vis grænse

*Af professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet*

Når en russisk gangster står med udbyttet af en række vellykkede afpresninger, en italiensk mafioso med udbyttet fra en god narkohandel og direktør Hansen fra Skjern med en pæn klat penge, der stammer fra skattesvig, har de alle én ting til fælles. De vil forfærdeligt gerne have deres kriminelt erhvervede penge til at se ud som om de stammer fra lovlig virksomhed. Kun på den måde kan de undgå pinlige spørgsmål og på den måde kan de samtidig sløre den tilgrundliggende forbrydelse. De skal med andre ord i gang med at vaske pengene hvide.

Hvidvask udlægges ind imellem som et stort samfundsmæssigt problem, der skal »bekæmpes«, og der er endda dem, der hævder, at hvidvask kan destabilisere et lands økonomi. Dette er imidlertid næppe rigtigt og i hvert fald stærkt unuanceret. Humlen i en hvidvask er jo således, at hvidvaskeren gennem en eller flere helt legale og dagligdags dispositioner får sløret sine »ulovlige« penges oprindelse. De dispositioner, der vasker pengene, kan derfor heller ikke være andet end i sig selv ganske ufarlige og ikke på nogen måde skadelige for nogen. En hvidvask kan f.eks. bestå i at man simpelthen overfører sit udbytte gennem en række forskellige bankkonti i en række forskellige lande, og når pengene dukker op der, hvor afpresseren, narkohandleren eller skattesvindleren gerne vil kunne bruge dem som legale midler, ja da er deres oprindelse næsten umulig at spore. En anden måde at vakse penge hvide på kan være ved at gå på kasino og spille. Sandsynligvis sætter man en del af pengene til på den måde, men de penge, man har til overs, vil man efterfølgende kunne sige, man har vundet ved Kasino-besøg. Andre eksempler kunne være køb af en ejendom, som man hurtigt sælger igen, eller man lader udbyttet flyde ind i en virksomhed, man kan kontrollere, og derefter udlodder dem som udbytte på sædvanlig vis.

Om end de nævnte hvidvaskmetoder hører til de mere primitive af slagsen, er det klart, at de i sig selv er helt uskadelige. Tilsvarende kan man sige om de penge, der efter en vellykket hvidvask pumpes ud i samfundet. De kommer på den måde jo dybest set blot tilbage i den legale omsætning, hvor de egentlig stammede fra, før forbrydelsen blev begået. De penge, som den afpressede har betalt, de penge som narkomanerne har købt narkoen for, og de penge, som er indgået i de skattepligtige transaktioner, som direktør Hansen var involveret i, har alle – i hvert fald på et tidspunkt – være helt rene og naturlige bestanddele i samfundsøkonomien.

I lyset af ovenstående må man naturligvis spørge, hvorfor i alverden så mange lande bruger så mange ressourcer på at »bekæmpe hvidvask«, på at lave internationale aftaler, hvor man forpligter sig til at hjælpe hinanden og på hele tiden at stramme op i den lovgivning, man har på hvidvask-området. Hvorfor regeringen i november 2005 fremsatte forslag til endnu en ændring af den danske hvidvasklov og hvorfor 1. behandlingen og den udvalgsbehandling, der foregår i øjeblikket, helt utvivlsomt vil føre frem til en vedtagelse af forslaget, om end med visse justeringer. Svaret er ikke kun, at vi snart vil være forpligtet til at gennemføre en række af de foreslåede opstramninger på grund af et EU-direktiv, men også, og især, at der er et reelt behov for at kunne opdage hvidvask og en god grund til at gøre hvidvask besværlig.

Behovet for at kunne opdage en hvidvasktransaktion, medens den foregår, ligger deri, at man på den måde får en meget lettere adgang til at efterforske den forbrydelse, som udbyttet oprindeligt stammer fra. Man kan sige, at formålet i den henseende er at kunne drage russeren til ansvar for afpresning, italieneren for narkohandel og danskeren for skattesvig. Gennemføres hvidvasken som tilsigtet, vil dette blive langt vanskeligere.

Den gode grund til at have en hvidvaskregulering, går hånd i hånd med formålet bag hæleribestemmelsen. Det skal nemlig være så vanskeligt som overhovedet muligt for en gerningsmand at komme af med sine ulovlige varer og at komme til at bruge det udbytte som hans forbrydelse har genereret. På den måde håber man at kunne mindske hans interesse i overhovedet at begå den oprindelige forbrydelse.

For at opnå disse formål koncentrerer hvidvaskreguleringen sig om det sted i hvidvasken, hvor den kriminelle er mest udsat for at blive afsløret, nemlig der, hvor de ulovlige penge første gang kommer i berøring med vaskeprocessen. Det er det tidspunkt, hvor pengene første gang indsættes på en konto, hvor gerningsmanden veksler sine mange kontanter til jetons, hvor han køber huset eller hvor pengene går ind i hans virksomhed. Metoden er at pålægge de erhvervsdrivende, der sidder i den »indgående« ende – eller i øvrigt må antages at have en mulighed for at opdage hvidvaskprocessen – en pligt til at reagere, først ved at undersøge om deres mistanke kan afkræftes, og i benægtende fald ved at foretage en anmeldelse til politiet. For at gøre dette muligt og udbytterigt pålægges de selv samme erhvervsdrivende at registrere oplysninger om enhver person, der henvender sig (så man i tilfælde af formodet hvidvask kan fortælle politiet, hvem det drejer sig om) og de pålægges pligt til at undervise de ansatte i hvorledes de kan opdage mulig hvidvask.

Isoleret set er både den gældende hvidvasklov og de ændringer, der nu er på banen, således både fornuftige, saglige og velbegrundede. Problemet ved hvidvasklovgivning er imidlertid, at den pålægger en lang række erhverv nogle pligter, som dels karambolerer med andre fornuftige, saglige og velbegrundede regler – f.eks. regler om tavshedspligt, dels er baseret på et princip om at man skal foretage politianmeldelse (om end politiet af pædagogiske grunde foretrækker at omtale det som en "indberetning"), når man har en mistanke om at andre er involveret i noget (oprindeligt) kriminelt. Et princip som ellers ikke er dækket af gældende ret herhjemme. Har jeg således sikker viden om, at en person har begået underslæb, voldtægt eller skattesvig har jeg ingen pligt til at anmelde dette, men er jeg omfattet af hvidvaskloven, har jeg pligt til at anmelde den blotte mistanke om hvidvask (som altså i sig selv hverken er skadelig eller farlig). Det er vanskeligt at se harmonien heri – og der er en skræmmende tanke, hvis harmonien på et tidspunkt skulle blive søgt genindført ved at pålægge alle borgere en generel anmeldelsespligt.

Den lovændring, der i øjeblikket er undervejs, vedrører ikke denne gang en udvidelse af de erhverv, der er omfattet af pligterne i hvidvaskloven. Det er også svært at forestille sig den udvidet. De i dag omfattede erhverv er således bl.a.: pengeinstitutter, realkreditinstitutter, livsforsikringselskaber, advokater (med visse indskrænkninger), revisorer, ejendomsmæglere, kasinoer, investeringsforeninger, pengeoverførselsvirksomheder og pengevekslingsvirksomheder. Hertil kommer enhver virksomhed – det vil f.eks. kunne være bilforhandlere, møbelforretninger eller guldsmede, hvis der i forbindelse med en handel betales kontant med mere end 15.000 Euro.

Udover en tiltrængt omstrukturering af hvidvaskloven og nogle definitionsændringer, er den væsentligste ændring et forslag om indførelse af et helt generelt forbud imod at acceptere kontant betaling, hvis kontantbeløbet udgør mere end 100.000 kr. Forslaget lyder (efter en forventelig ændring af den angivne valuta fra Euro til Danske kroner) i al sin enkelhed: »Forhandlere af genstande samt auktionsholdere må ikke modtage kontantbetalinger på kr. 100.000 eller derover, hvad enten betalingen sker på én gang eller som flere betalinger, der ser ud til at være indbyrdes forbundet«.

Bortset fra at man kan spørge om overensstemmelsen med lov om Danmarks Nationalbank fra 1936, hvor det i § 8, bl.a. siges: »De af banken udstedte pengesedler er lovligt betalingsmiddel mand og mand imellem samt ved ind- og udbetalinger, der foregår ved offentlige kasser.«, er der i hvert fald tale om en fuldstændigt gennemgribende og helt generel ændring af det princip, at kontanter altid kan bruges som betalingsmiddel. Køber man en ny bil (og de koster vel i dag alle sammen over 100.000 kr.) vil man således ikke længere kunne betale denne kontant, men skal i stedet bruge betalingskort, check eller lignende. At det også er det, der som oftest sker i praksis, er én ting, men man må i hvert fald, senest i forbindelse med lovens vedtagelse, orientere befolkningen bredt om denne ændring. Hører man således til dem, der mener at penge (også de lovlige og beskattede sådanne) bor bedst i madrassen, skal man således vide, at man derefter ikke længere vil kunne bruge dem til store indkøb.

Endnu en ændring, der er både fornuftig, saglig og velbegrundet set ud fra et hvidvaskningssynspunkt, men som samtidig indebærer et indgreb i et ligeledes sædvanligt og fornuft princip, nemlig at kontanter altid kan anvendes som betalingsmiddel. Hvidvasklovgivningen ser således ud til at være et sted, hvor almindelige principper må vige – måske fordi denne lovgivning efter 11. september 2001 også kom til at omfatte finansiering af terrorisme.